

คณะจิตวิทยา

ผลของการผูกมัดตนเองและโอกาสเลือก
ในการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติต่อความไม่คล่องจงทางปัญญา

นางสาวกุลธิดา จันทป

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECTS OF COMMITMENT AND CHOICE
IN THE COUNTER - ATTITUDINAL ESSAY WRITING ON COGNITIVE DISSONANCE

Miss Kullatida Chantop

A Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Bachelor of Science Program

Faculty of Psychology

Chulalongkorn University

Academic Year 2551

Copyright of Chulalongkorn University

กุลธิดา จันทป : ผลของการผูกมัดตนเองและโอกาสเลือกในการเขียนเรียงความต่อต้าน
เจตคติต่อความไม่คล่องจองของปัญญา. (THE EFFECT OF COMMITMENT AND
CHOICE IN THE COUNTER – ATTITUDINAL ESSAY ON COGNITIVE
DISSONANCE) อ.ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร. อภิชนา ไชยวุฒิกรณวานิช, 52 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการเขียนเรียงความที่มีต่อการ
เปลี่ยนแปลงคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาของนิสิตที่มีคะแนน
เจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูงและนิสิตที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อ
เวลาต่ำ จำนวนทั้งสิ้น 132 คน ที่ถูกสุ่มเข้าการเขียนเรียงความเงื่อนไขการมีอิสระในการเลือก
เขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับ และเงื่อนไขการมีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่
ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

ผลการศึกษาพบว่า

1. ภายหลังจากการเขียนเรียงความ กลุ่มเจตคติที่แตกต่างกันมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจต
คติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อ
เวลาต่ำมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวก มากกว่า กลุ่มที่มีเจต
คติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง ($p < .05$)
2. เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อ
การเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและ
จะต้องเขียนชื่อกำกับมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวก มากกว่า
เงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ ($p < .05$)
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลง
คะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ($p < .05$)

ภาควิชา.....
สาขาวิชา.....
ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนิสิต.....กุลธิดา จันทป
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....อภิชนา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

KULLATIDA CHANTOP: THE EFFECT OF COMMITMENT AND CHOICE IN THE COUNTER – ATTITUDINAL ESSAY WRITING ON COGNITION DISSONANCE. ADVISOR: DR. APITCHAYA CHAIWUTIKORNWANICH, 52 pp.

The purposes of this study were to compare effects of essay writing on scores of attitude change of on-time class attendance. There were 132 participants equally divided into two groups: low and high attitude toward attending class on-time. Thirty-three of each group was randomly selected to write an essay under two conditions: the first condition, free-choice and commitment by signing their name on the essay paper and the second condition, free-choice without commitment by signing their name on the essay paper.

The results indicated that:

1. In both conditions, the group of low attitude toward attending class on-time increased significantly more the attitude of on-time class attendance than the group of high attitude toward attending class on-time ($p < .05$) after essay writing.
2. Participants of the first condition increased significantly more attitude of on-time class attendance than those of the second condition ($p < .05$).
3. The groups and the conditions had a significant interaction effect on attitude change ($p < .05$).

Department : -

Field of Study : -

Academic Year : 2551

Student's Signature *กุลธิตา จันทร์ป*

Advisor's Signature *อ. อ. Apitchaya*

Co-Advisor's Signature -

กิตติกรรมประกาศ

โครงการนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ ดร. อภิษฎา ไชยวุฒิกมรณวณิช อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ที่กรุณาให้คำแนะนำและความรู้ต่างๆในการดำเนินโครงการ ตลอดจนให้กำลังใจและความเอาใจใส่แก่ผู้ศึกษาโดยตลอด ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เสมอมา จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์นางค์ มณีศรี ที่กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างและการพูดในมน้ำใจกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. รัตยา ลือชาพุมิพร และเจ้าหน้าที่ภาควิชาเภสัชวิทยา คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาในการเก็บข้อมูลในวิชามนุษย์กับสารพิษ

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทุกขั้นตอน

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลและเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษาตลอดมา

ท้ายสุดนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ คุณยาย ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาและเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษาตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
สมมติฐานในการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	3
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวคิดและทฤษฎี.....	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	22
ประชากร.....	22
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	22
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
ผลการวิเคราะห์.....	29
ผลการเปรียบเทียบ.....	37

บทที่	หน้า
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	38
สรุปผลการวิจัย.....	38
อภิปรายผลการวิจัย.....	41
ข้อเสนอแนะ.....	42
รายการอ้างอิง.....	44
ภาคผนวก.....	45
ภาคผนวก ก.....	46
ภาคผนวก ข.....	47
ภาคผนวก ค.....	48
ภาคผนวก ง.....	50
ประวัติผู้วิจัย.....	52

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ผลคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ของผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 132 คน	30
2. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อน และหลังเขียนเรียงความ และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มเข้าการทดลอง แต่ละกลุ่ม	33
3. การมีอิทธิพลของกลุ่มเจตคติ และ เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่มีต่อ ผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังเขียนเรียงความ	34
4. ค่าประมาณแบบช่วงของค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อน และหลังการเขียนเรียงความ	35
5. เส้นกราฟแสดงความแตกต่างของผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล	36

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องต่อการประสบความสำเร็จในการเรียนก็คือ การเข้าห้องเรียน เพราะการเข้าห้องเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามเนื้อหาได้ไม่ล้าสน และสามารถซักถามข้อสงสัยกับผู้สอนโดยตรงได้ นอกจากนี้การเข้าห้องเรียนยังทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ นอกเหนือจากตำราเรียน ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมไปถึงได้รับการอบรมด้านจริยธรรมอีกด้วย ซึ่งล้วนมีคุณค่ามากกว่าการอ่านหนังสือเอง

แต่ปัญหาที่พบบ่อยครั้งในการเข้าห้องเรียนของผู้เรียนก็คือ การเข้าห้องเรียนสายหรือไม่ตรงเวลา ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้เรียนติดตามเนื้อหาหรือกิจกรรมในห้องเรียนไม่ทันแล้ว การเข้าห้องเรียนสายยังเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัยเรื่องเวลา และแสดงถึงการไม่ให้เกียรติผู้สอนอีกด้วย

การเข้าห้องเรียนสายบ่อยครั้งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการไม่ตรงต่อเวลาอื่นๆได้ หรือก่อให้เกิดการแผ่ขยายของพฤติกรรมการมาสายอื่นๆได้ กล่าวคือ เมื่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่นิสัยละเลยปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา การตรงต่อเวลาในการนัดหมายอื่นๆก็ย่อมเป็นสิ่งที่ง่ายต่อการละเลยปฏิบัติเช่นกัน ดังมีคำกล่าวหนึ่งที่ชาวจุฬาฯ คำนึงกันดี นั่นก็คือ CU time ซึ่งหมายถึง การไม่ตรงต่อเวลา นั่นเอง และหากนิสัยยังยึด CU time เป็นธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะกลายเป็นผู้ไร้ระเบียบวินัยเรื่องเวลา

การเข้าห้องเรียนสายมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับโครงการนี้ผู้ศึกษามุ่งให้ความสนใจเกี่ยวกับเจตคติซึ่งเป็นปัจจัยภายใน เนื่องจากมีความเชื่อว่าเจตคติมีผลต่อความคิด พฤติกรรม และความรู้สึก เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และการเปลี่ยนเจตคติจะมีผลต่อความคิด พฤติกรรม และความรู้สึกด้วย โดยการนำทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) มาประยุกต์ใช้ในการเปลี่ยนเจตคติของนิสิตผู้ที่มีเจตคติทางลบต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เนื่องจากทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) เป็นอีกหนึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนเจตคติและในประเทศตะวันตกได้นำทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่ากลุ่มเจตคติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาภายหลังการเขียนเรียงความหรือไม่
2. เพื่อศึกษาว่าเงื่อนไขการเขียนเรียงความมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหรือไม่
3. เพื่อศึกษาว่ากลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภายหลังการเขียนเรียงความ กลุ่มเจตคติที่แตกต่างกันมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่ากลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง
2. เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่าเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนิสิตจากคณะต่างๆของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชามนุษย์กับสารพิษ (Man and Toxic) ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2551 ซึ่งถือเป็นตัวแทนของประชากรได้ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจะต้องไม่เป็นนิสิตคณะจิตวิทยาเนื่องจากเคยเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ ซึ่งอาจมีผลต่อการเขียนเรียงความและการตอบมาตรวัดเจตคติภายหลังการเขียนเรียงความได้ โดยมีการเก็บข้อมูลสองครั้งคือ วันพุธที่ 7 และ 21

มกราคม 2552 จากกลุ่มตัวอย่างเดิมเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในการตอบแบบสอบถามทั้งสองครั้งได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเข้าร่วมโครงการของนิสิตจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ โดยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับทราบก่อนแล้วว่าเป็นการเข้าร่วมการศึกษาในการทำโครงการทางจิตวิทยาของนิสิตชั้นปีที่ 4 และจะต้องเข้าร่วมโครงการทั้งสองครั้ง คือ ในวันที่ 7 และ 21 มกราคม 2552 หลังจบการเรียนการสอนของวิชามนุษย์กับสารพิษ โดยใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที

ข้อจำกัดของการวิจัย

ผลของการศึกษาในครั้งนี้แสดงถึงเจตคติในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าเจตคติจะคงอยู่ได้นานเพียงใด เพียงพอหรือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหรือไม่

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความไม่คล่องจองของปัญญา หมายถึง สภาพการณ์ที่ไม่สอดคล้องกันของความรู้ต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความคับข้องใจและนำไปสู่กิจกรรมเพื่อลดความขัดแย้งที่มีอยู่นั้น (วัลนิกา ฉลากบาง, 2522) ซึ่งโครงการนี้สังเกตจากคะแนนในมาตรวัดเจตคติก่อนและหลังการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

การเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ หมายถึง การที่นิสิตผู้ร่วมโครงการกลุ่มที่มีเจตคติทางลบต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เขียนเรียงความสนับสนุนการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

การเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลา หมายถึง ความรู้สึกต่อการเข้าเรียนตรงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ได้จากผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ

มาตรวัด หมายถึง มาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

เจตติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา หมายถึง ความรู้สึกในแง่บวกหรือลบต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ซึ่งได้มาจากคะแนนในมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

กลุ่มเจตคติ หมายถึง กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ และ กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง

กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ หมายถึง กลุ่มที่มีความรู้สึกในแง่ลบต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลา เป็นกลุ่มที่มีคะแนนรวมเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ ตามเกณฑ์การแบ่ง

กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง หมายถึง กลุ่มที่มีความรู้สึกในแง่บวกต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลา เป็นกลุ่มที่มีคะแนนรวมเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง ตามเกณฑ์การแบ่ง

เงื่อนไขการเขียนเรียงความ หมายถึง เงื่อนไขที่ 1 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับ และ เงื่อนไขที่ 2 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

โอกาสเลือก หมายถึง การที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกที่จะเขียนเรียงความหรือไม่ก็ได้ เมื่อทราบเงื่อนไขแล้วว่าจะต้องเขียนชื่อกำกับหรือไม่ในการเขียนเรียงความนั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่า การเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติจริง
2. ทำให้ทราบว่า การเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติเงื่อนไขใดทำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติมากที่สุด
3. ทำให้ทราบว่า การเขียนเรียงความตามเงื่อนไขใดทำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติน้อยที่สุด
4. ทำให้ทราบว่า สามารถนำ การเขียนเรียงความมาประยุกต์ใช้กับปัญหาและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้จริงหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งต่อไป
5. โครงการนี้จะช่วยทำให้ผู้ศึกษาเกิดการปรับปรุงตัวในเรื่องการตรงต่อเวลาให้ดีขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

นักจิตวิทยาสังคมได้ให้ความหมายของเจตคติว่าเป็นความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งของ หรือความคิดใดก็ตามในลักษณะของการประเมินค่าไม่ว่าจะในด้านดีหรือไม่ดีต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมายของเจตคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องคงอยู่นานพอสมควร

เจตคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้านความคิดความเชื่อ (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Component) ยกตัวอย่างเช่น เจตคติต่อภาพยนตร์เรื่อง Star Wars: The Clone Wars ย่อมหมายถึงปฏิกิริยาของบุคคลต่อภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวร่วมกันทั้ง 3 องค์ประกอบ

ปฏิกิริยาด้านความคิดความเชื่อ (Cognitive Reaction) ได้แก่ การที่เรามีความคิดหรือเชื่อต่อภาพยนตร์ เช่น ภาพยนตร์เรื่องนี้เนื้อหาเป็นอย่างไร จะสนุกเหมือนภาคอื่นหรือไม่ ฯลฯ

ปฏิกิริยาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Reaction) ได้แก่ การที่บุคคลรู้สึกอย่างไรต่อภาพยนตร์ เช่น อยากไปดูหรือไม่ ชอบภาพยนตร์แบบนี้หรือไม่ สนุกหรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ ฯลฯ

ปฏิกิริยาด้านการแสดงออกของพฤติกรรม (Behavioral tendency) ได้แก่ แนวโน้มที่บุคคลจะกระทำต่อภาพยนตร์เรื่องนี้ เช่น หาข้อมูลเพิ่มเติม สอบถามผู้ที่ได้ดูมาแล้ว หรือไปชมภาพยนตร์เรื่องนี้ ฯลฯ

หากมีปฏิกิริยาทั้ง 3 องค์ประกอบนี้อย่างคงทนพอสมควรต่อเป้าหมายของเจตคติไม่ว่าจะเป็นในแบบรูปธรรมหรือนามธรรม ซึ่งผลรวมที่เกิดขึ้นก็คือเจตคตินั่นเอง (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2549 หน้า 122)

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ยอมรับว่าเจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม แต่ยังเป็นที่ยกเถียงกันว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุของสิ่งใดกันแน่ เพราะมีงานวิจัยสนับสนุนทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายที่เชื่อว่าเจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและฝ่ายที่เชื่อว่าพฤติกรรมเป็นสาเหตุของเจตคติ ฉะนั้นจึงมุ่งเน้นไปที่

3. คัดเลือกคำคุณศัพท์ โดยนำคำคุณศัพท์ทั้งหมดมาจัดเป็นหมวดหมู่ รวมคำที่คล้ายกันและตรงข้ามกันเข้าไว้ด้วยกัน จากนั้นบันทึกความถี่ของคำแล้วเรียงลำดับความถี่เพื่อคัดเอาคำที่มีความถี่สูง 10 ถึง 12 อันดับแรกมาใช้ ถ้าหากคำคุณศัพท์ใดๆที่กลุ่มตัวอย่างชั้นสร้างมาตรงไม่ได้ตอบคำตรงข้ามมาด้วย จะต้องนำไปถามกลุ่มตัวอย่างใหม่อีกครั้ง หรือ ค้นหาจากพจนานุกรมก็ได้ แต่จะต้องเป็นคำที่ตรงข้ามกันจริงๆ
4. พิมพ์มาตรฐานสร้างพร้อมคำชี้แจงการตอบมาตร
5. นำมาตรฐานสร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวนผู้ตอบยิ่งมากยิ่งดี นักวิชาการบางท่านแนะนำให้ใช้ 5 ถึง 10 เท่าของจำนวนข้อความ
6. ให้คะแนนคำตอบของกลุ่มตัวอย่างชั้นสร้างมาตร โดยคำตอบด้านคำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางที่ดีจะมีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 3 ส่วนคำตอบด้านคำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางไม่ดีจะมีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง -1 และคำตอบตัดสินใจไม่ได้จะมีคะแนน 0 เช่น

ง่าย		3		2		1		0		-1		-2		-3	ยาก
		มาก		ปานกลาง		น้อย		ตัดสินใจ		น้อย		ปานกลาง		มาก	
								ไม่ได้							

แล้วรวมคะแนนที่แต่ละคนตอบต่อทุกข้อเข้าด้วยกันเป็นคะแนนรวมของแต่ละคน
7. วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนรวมของข้ออื่นๆในมาตร (Corrected item-total correlation: CITC) โดยนำคะแนนที่แต่ละคนตอบแต่ละข้อมาจับคู่กับคะแนนรวมที่ลบคะแนนข้อนั้นออก แล้วนำคะแนนที่จับคู่กันของทุกคนมาหาสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ทำเช่นนี้จนครบทุกข้อ หากข้อความใดมีสหสัมพันธ์เป็นลบจะต้องคำนวณใหม่ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการให้คะแนนผิดพลาดหรือการตีความหมายเป็นบวกหรือลบแตกต่างกันระหว่างผู้สร้างมาตรและผู้ตอบมาตร

8. เลือกข้อกระทง โดยเลือกข้อที่มีสหสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญจากผลของการวิเคราะห์ CITC มาใช้ หรือใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบแทนก็ได้ในการคัดเลือกเฉพาะคู่คุณศัพท์ที่เป็นการประเมินเท่านั้นมาใช้
9. ตรวจสอบความเที่ยงของมาตร เช่น ตรวจสอบโดยการให้กลุ่มตัวอย่างตอบมาตรวัด 2 ครั้ง โดยทิ้งช่วงห่างกัน 2 สัปดาห์ แล้วนำคะแนนรวมของแต่ละคนจากการตอบ 2 ครั้งมาจับคู่กันจนครบทุกคน แล้วหาสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
10. ตรวจสอบความตรงของมาตร เช่น ใช้เทคนิคการใช้กลุ่มที่ทราบลักษณะอยู่แล้ว (known - group technique)
11. นำมาตรไปใช้จริง

การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติเริ่มเกิดขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1930 ซึ่งนักจิตวิทยาสังคมแต่ละท่านต่างก็มีแนวคิดและพื้นฐานการวิจัยแตกต่างกันไป การวิจัยการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีอิทธิพลอย่างมากคืองานของคาร์ล โฮฟแลนด์ (Carl Hovland) และคณะ ที่ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงเจตคติโดยการใช้การสื่อความหมาย (The Yale Approach) ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อปี ค.ศ. 1957 ศาสตราจารย์ลีออน เฟสติงเจอร์ (Leon Festinger) ได้เสนอทฤษฎีความไม่คล้องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) ขึ้นมา ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีสมดุล (Balance Theory) หลายอย่างคือยึดถือหลักการที่เชื่อว่า เมื่อองค์ความคิดมีความขัดแย้งกัน จะก่อให้เกิดความตึงเครียด และคนจะหาทางลดความตึงเครียดนั้นลง โดยเปลี่ยนความคิดที่ขัดแย้งกันให้รวมกันได้

ในทัศนะของ Festinger ปัญญา (Cognition) หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ความคิด (Opinion) หรือความเชื่อ (Believe) ก็ได้ ส่วนของปัญญา (Cognitive Element) เป็นส่วนย่อยหนึ่งของปัญญา บุคคลอาจจะมีส่วนของปัญญาที่หลากหลายต่อสิ่งเดียวกันก็ได้ ส่วนของปัญญาสามารถสัมพันธ์กันได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. สอดคล้องกัน (Consonance or Consistency) เช่น "ฉันชอบทะเล" เป็นส่วนของปัญญาที่มาก่อนส่วน "ฉันจะไปทะเล" ซึ่งเป็นส่วนของปัญญาส่วนที่สอง จะเห็นได้ว่าส่วนของปัญญาส่วนที่สองตามมาจากส่วนของปัญญาส่วนที่หนึ่งตามความคาดหมายคือเมื่อชอบทะเลก็ต้องไปทะเล

2. ขัดแย้งกัน (Dissonance or Inconsistency) เช่น “ฉันกินอาหารฟาสต์ฟู้ดส์บ่อยๆ” และ “อาหารฟาสต์ฟู้ดส์ไม่ดีต่อสุขภาพ” ส่วนของปัญหาที่สองขัดกับส่วนของปัญหาที่หนึ่ง เพราะทำให้การคาดหวังผิดพลาด ถ้าคนเรารู้ว่าอาหารฟาสต์ฟู้ดส์ไม่ดีต่อสุขภาพ เราจะคาดหวังว่าคนจะไม่กินอาหารฟาสต์ฟู้ดส์ ถ้ากินก็จะไม่บ่อย แต่นี่กลับผิดความคาดหมายเพราะกินอาหารฟาสต์ฟู้ดส์และกินบ่อยครั้งด้วย
3. ไม่สัมพันธ์กันเลย (Irrelevance) คือ ส่วนของปัญหาทั้งหลายไม่ได้บอกว่าจะทำให้เกิดการคาดหวังอะไรขึ้นในส่วนของปัญหาอื่นๆ เช่น “คนส่วนใหญ่กลับบ้านในวันปิดเทอม” กับ “วันนี้ฝนตก” ทั้งสองอย่างไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย

Festinger (1957) อธิบายถึงความไม่คล่องจองของปัญหาว่า “ส่วนของปัญหา 2 ส่วน มีความสัมพันธ์กันแบบไม่คล่องจอง หากพิจารณาเฉพาะ 2 ส่วนนี้เท่านั้น แล้วแง่มุมที่ตรงกันข้ามกับที่ควรจะเป็นของส่วนหนึ่งเกิดตามหลังอีกส่วนหนึ่ง” (ธีระพร อุวรรณโณ, 2535 หน้า 133)

ตัวอย่างเช่น “อ่านหนังสือไปสอบแต่ทำข้อสอบไม่ได้” วิเคราะห์ได้ว่า

ส่วนของปัญหาส่วนที่ 1 คือ ปกติแล้วถ้าอ่านหนังสือไปสอบก็จะทำข้อสอบได้ ไม่คล่องจองกับส่วนของปัญหาส่วนที่ 2 ที่ว่า วิชานี้อ่านหนังสือมาแต่ทำไม่ได้

การเกิดความไม่คล่องจองเกิดจากหลายสาเหตุ ซึ่ง Festinger ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ความไม่คล่องจองที่เกิดจากความไม่แนบเนียนทางตรรก (Logical inconsistency) เช่น บุคคลเชื่อว่าเครื่องในสัตว์มีประโยชน์ และเชื่อกับว่าเครื่องในสัตว์มีโคเลสเตอรอลสูง
2. ความไม่คล่องจองที่เกิดจากจารีตและวัฒนธรรม (Cultural Mores) เช่น แต่งกายไม่สุภาพไปทำบุญที่วัด ทั้งๆที่ทราบที่วัดเป็นสถานที่ที่ควรให้ความเคารพและจะต้องแต่งกายอย่างสุภาพเมื่อเข้าไป
3. ความไม่คล่องจองที่เกิดจากการที่บุคคลมีความคิดเห็นเฉพาะอย่างรวมเข้ากับความคิดเห็นที่ทั่วไปกว่า (One specific opinion is sometimes include by definition in a more general opinion) เช่น สมาชิกฝ่ายรัฐบาลเห็นด้วยกับความคิดเห็นของฝ่ายค้านระหว่างการประชุมไม่ไว้วางใจรัฐบาล

แต่ละความไม่คล้องจองจะมีความมากน้อยของความไม่คล้องจอง (The Magnitude of Dissonance) แตกต่างกัน Festinger ได้กล่าวเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. หากเกิดความไม่คล้องจองระหว่างส่วนของปัญญา 2 ส่วน ความมากน้อยของความไม่สอดคล้องจะขึ้นอยู่กับความสำคัญของส่วนของปัญญานั้นๆ ถ้าส่วนของปัญญาที่มีความสำคัญกับบุคคลมากก็จะเกิดความไม่คล้องจองมาก
2. ความมากน้อยของความไม่คล้องจองระหว่างส่วนของปัญญาส่วนหนึ่งกับส่วนอื่นๆ ขึ้นอยู่กับสัดส่วนที่ถ่วงน้ำหนักของส่วนของปัญญาที่เกี่ยวข้องกับส่วนของปัญญาที่เป็นหลัก โดยสัดส่วนที่ถ่วงน้ำหนัก หมายถึง ความสัมพันธ์แต่ละคู่ถูกถ่วงน้ำหนักโดยความสำคัญของส่วนของปัญญาที่เป็นคู่ความสัมพันธ์นั้นๆ
3. ความมากน้อยของความไม่คล้องจองระหว่างกลุ่มของส่วนของปัญญา 2 กลุ่ม ขึ้นอยู่กับสัดส่วนที่ถ่วงน้ำหนักของส่วนของปัญญาที่ 2 กลุ่ม ที่ไม่คล้องจองกัน โดยสัดส่วนที่ถ่วงน้ำหนัก หมายถึง ความสัมพันธ์แต่ละคู่ถูกถ่วงน้ำหนักโดยความสำคัญของส่วนของปัญญาที่เป็นคู่ความสัมพันธ์นั้นๆ
4. ปริมาณสูงสุดของความไม่คล้องจองที่จะเกิดขึ้นได้ระหว่างส่วนของปัญญาคู่หนึ่ง คู่ใด เท่ากับ ปริมาณทั้งหมดของการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของส่วนของปัญญาที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า ปริมาณของความไม่คล้องจองไม่สามารถมีสูงได้กว่านี้เพราะหากถึงจุดที่ปริมาณของความไม่คล้องจองมีได้สูงสุด ส่วนของปัญญาที่มีการต่อต้านน้อยจะเปลี่ยนไป กลายเป็นการจัดความไม่คล้องจองออกไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น “ผู้ชายที่จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อซื้อรถยนต์คันหนึ่ง หลังจากซื้อมาแล้วเขาก็พบว่า มีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติและทราบว่าค่าซ่อมแพงมาก นอกจากนี้ก็พบว่า การนำรถไปใช้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่ารถอื่นๆ เพื่อนก็ยังถือว่าเป็นรถที่อัปลักซ์ณ์ ทั้งหมดนี้ทำให้ชายคนนี้มี ความไม่คล้องจองของปัญญาเกิดขึ้น หากความไม่คล้องจองนี้มีมากถึงจุดที่เท่ากับการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงไปในส่วนของปัญญาที่มีการต่อต้านน้อยที่สุด ซึ่งกรณีนี้น่าจะเป็นส่วนของปัญญาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรซื้อรถ เขาก็อาจจะขายรถคันนี้ไปและยอมทนทุกข์กับความไม่สะดวกและการขาดทุน” (ธีระพร อูวรรณโณ, 2535, หน้า 136)

การเกิดความไม่คล่องจองของปัญญาทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ (Psychology uncomfortable) ซึ่งจะทำให้เขาพยายามลดความไม่คล่องจอง แสวงหาความคล่องจอง หลีกเลี้ยงสถานการณ์หรือข่าวสารที่จะทำให้เกิดความไม่คล่องจองมีมากขึ้น ยิ่งมีความไม่คล่องจองมากเท่าใด บุคคลจะมีแรงจูงใจให้ลดความไม่คล่องจองมากเท่านั้น Festinger ได้เสนอวิธีลดความไม่คล่องจองของปัญญาไว้ 3 วิธี ดังนี้

1. เปลี่ยนส่วนของปัญญาอันใดอันหนึ่ง เช่น “ฉันชอบกินไอศกรีม” ขัดแย้งกับ “ไอศกรีมทำให้อ้วน” บุคคลอาจจะใช้วิธีเปลี่ยนส่วนของปัญญาส่วนแรกโดยการลดหรือเลิกกินไอศกรีมซึ่งเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรม หรือความไม่คล่องจองระหว่างส่วนของปัญญา “ฉันเรียนสายวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์” กับ “ฉันไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์” บุคคลอาจจะใช้วิธีเปลี่ยนส่วนของปัญญาส่วนที่สองโดยการเปลี่ยนมาชอบวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนเจตคติ

2. เพิ่มส่วนของปัญญาที่คล่องกันเข้าไปในส่วนของปัญญาที่ตนเองเลือกให้มีน้ำหนักมากขึ้น เช่น คนที่ชอบดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รู้ว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ แต่บางคนก็ยังนิยมดื่มโดยอ้างว่าอุบัติเหตุจะไม่เกิดขึ้นกับตน เป็นการลดความไม่คล่องจองของปัญญาโดยการเพิ่มน้ำหนักให้กับส่วนของปัญญา “ฉันจะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์”

3. เปลี่ยนแปลงความสำคัญของส่วนของปัญญา เช่น คนที่ดื่มสุราอาจจะเลือกดื่มสุราต่อไปทั้งที่รู้ว่าไม่ดีต่อสุขภาพ เพราะคิดว่าการดื่มสุราทำให้ชีวิตมีความสำราญ มีสังคม มีความสุขซึ่งมีความสำคัญมากกว่าการมีอายุยืนยาวแต่ไม่มีความสุข ไม่ได้สังสรรค์แบบนี้

Festinger (1957) ได้เสนอแนวทางในการนำทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญา (Cognitive Dissonance Theory) มาประยุกต์ใช้ดังนี้

ความไม่คล่องจองหลังการตัดสินใจ (Post decision-making dissonance) แต่ละวันเราอาจจะต้องมีการตัดสินใจหลายครั้ง ในการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งเราจะต้องยอมรับว่า อาจจะต้องสูญเสียส่วนดีของทางเลือกที่เราไม่ได้ตัดสินใจเลือก ความไม่คล่องจองอาจเกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องเลือกระหว่างสองสิ่งหรือมากกว่า หรือเลือกการกระทำสองสิ่งหรือมากกว่า ความไม่คล่องจองจะมากขึ้นเมื่อ

- เรื่องที่ตัดสินใจมีความสำคัญสำหรับบุคคลมาก เช่น ผู้ป่วยที่เป็นเนื้องอกในสมอง มี 2 ทางเลือกในการรักษา คือ ผ่าตัดเอาเนื้องอกในสมองออกซึ่งมีความเสี่ยงต่อ

ชีวิตสูงแต่ถ้าประสบความสำเร็จจะให้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า กับอีกทางเลือกคือไม่ต้อง ผ่าตัด ซึ่งอาการจะไม่ดีมากขึ้นไปกว่านี้

- สิ่งที่ไม่เลือกมีความดึงดูดสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่เลือก เช่น ซื้อสินค้าชนิดหนึ่งมาจากร้าน ก. แต่มาเห็นทีหลังว่า ร้าน ข. ขายถูกกว่า ทั้งที่เป็นสินค้าชนิดเดียวกัน คุณภาพเดียวกัน
- ธรรมชาติของสิ่งที่เลือกมีความแตกต่างกันมาก เช่น หลังจากตัดสินใจไปแล้วว่าจะดูภาพยนตร์เรื่องไหนดีระหว่างภาพยนตร์สองเรื่อง ก่อให้เกิดความไม่คลั่งจองน้อยกว่าผลจากการตัดสินใจว่าจะเลือกอะไรระหว่างดูภาพยนตร์หนึ่งเรื่องกับร้องคาราโอเกะ

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือความรู้สึกของผู้ตัดสินใจภายหลังการตัดสินใจไปแล้ว เพื่อลดความไม่คลั่งจองดังกล่าว ผู้ตัดสินใจอาจจะ

- เพิ่มความชอบหรือความรู้สึกดีต่อสิ่งที่เลือก
- ลดความชอบหรือความรู้สึกดีต่อสิ่งที่ไม่ได้เลือก
- เพิ่มความรู้สึกว่าระหว่างสิ่งที่เลือกกับสิ่งที่ไม่ได้เลือกมีความคล้ายคลึงกัน
- ยอมรับว่าได้ตัดสินใจผิดไป

ตัวอย่างการลดความไม่สอดคล้องทางปัญญาโดยการเพิ่มความชอบหรือความรู้สึกดีต่อสิ่งที่เลือกแล้วได้แก่ การวิจัยของ Younger, Walker, และ Arrowood (1977) ซึ่งพบว่าผู้ที่เล่นการพนันในคาสิโนจะเพิ่มความมั่นใจให้กับสิ่งที่ตนตัดสินใจลงทุนไปแล้วเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือก่อนตัดสินใจลงทุนเขาจะมีความมั่นใจในระดับหนึ่ง แต่เมื่อลงทุนไปแล้วเขาจะเพิ่มระดับความมั่นใจมากขึ้น

พฤติกรรมต่อต้านเจตคติ (Counter-attitudinal behavior) ซึ่งเดิมที Festinger เรียกว่า การถูกบังคับให้ทำตาม (Forced-compliance) หมายถึง “การยอมตามในที่สาธารณะ (Public compliance) โดยไม่มีการยอมรับส่วนตัว (Private acceptance)” (ธีระพร อูวรรณโณ, 2535 หน้า 140) กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการเหนี่ยวนำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่ต่อต้านเจตคติเดิมของเขา

ในที่สาธารณะ พฤติกรรมที่เขากระทำลงไปในที่สาธารณะนั้นไม่คล้องจองกับการยอมรับโดยส่วนตัว ทำให้เกิดความไม่คล้องจองของปัญญาขึ้นและต้องหาทางลดความไม่คล้องจองลง

เหตุที่ภายหลังไม่เรียกว่าการถูกบังคับให้ทำตามก็เพราะอาจจะสร้างความเข้าใจผิดในการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างได้ เพราะในยุคหลังนักจิตวิทยาให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจทำหรือไม่ทำพฤติกรรมด้วยความสมัครใจไม่ใช่ผู้วิจัยบังคับให้ทำ

Festinger เสนอว่า การทำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่ขัดกับความคิดเห็น ความรู้ ความเชื่อ เจตคติ หรือค่านิยมเดิมของเขา โดยการเสนอรางวัลให้หากเขายอมทำพฤติกรรมนั้น หรือขู่ว่าจะลงโทษเขาหากเขาไม่ทำพฤติกรรมนั้น จะทำให้เขาเกิดความไม่คล้องจองขึ้นไม่ว่าเขาจะยอมทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ก็ตาม บุคคลจะเกิดความไม่คล้องจองมากที่สุดเมื่อรางวัลหรือการลงโทษที่จะได้รับนั้นมีน้อยที่สุดแต่มีอิทธิพลต่อการยอมทำพฤติกรรมของบุคคล ในกรณีที่บุคคลไม่ยอมทำพฤติกรรมยิ่งให้รางวัลหรือการลงโทษมากเท่าใดยิ่งจะเกิดความไม่คล้องจองมากขึ้นเท่านั้น ในทางกลับกันกรณีที่บุคคลยอมทำพฤติกรรมยิ่งให้รางวัลหรือการลงโทษมากเท่าใดความไม่คล้องจองยิ่งเกิดน้อยเท่านั้น เพราะบุคคลอาจจะบูชาเหตุของการทำพฤติกรรมว่าเป็นผลของรางวัลหรือการลงโทษ ยกตัวอย่างเช่น นิสิตหลักสูตรสี่ปีที่ไม่ชอบการทูลจริตในการสอบ จะต้องสอบวิชา ก. ให้ผ่านในเทอมนี้เพราะถ้าสอบไม่ผ่านจะต้องเรียนห้าปีถือว่ามีความสำคัญกับนิสิตอย่างมาก เมื่อมีเพื่อนร่วมชั้นมาชวนทูลจริตในการสอบ ไม่ว่านิสิตจะยอมหรือไม่ยอมร่วมทูลจริตก็จะเกิดความไม่คล้องจองขึ้น กล่าวคือ หากยอมทำพฤติกรรมร่วมกันทูลจริตในการสอบกับเพื่อน ความคิดเห็นเดิมของเขาที่ไม่ชอบการทูลจริตในการสอบก็ไม่คล้องจองกับพฤติกรรมการทูลจริตในการสอบของเขา และถึงแม้เขาจะไม่ยอมทำพฤติกรรมร่วมกันทูลจริตในการสอบกับเพื่อน พฤติกรรมไม่ทูลจริตในการการสอบก็ไม่คล้องจองกับความคิดเห็นของเขาว่าเขาอาจสอบไม่ผ่านวิชานี้และต้องเรียนห้าปี

การลดความไม่คล้องจองของปัญญาในพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

- เมื่อบุคคลยอมทำพฤติกรรม เพื่อลดความไม่คล้องจองเขาจะต้องเปลี่ยนความคิดเห็นให้คล้องจองกับพฤติกรรมหรือการกระทำ เช่น (ดังตัวอย่าง) นิสิตอาจคิดว่า การทูลจริตครั้งนี้เป็นสิ่งที่สามารถลดหย่อนผ่อนปรนได้เพราะก่อนหน้านี้อีกไม่เคยทูลจริตเลย หรือคิดว่ารางวัลหรือการลงโทษมีมากกว่าที่เกิดขึ้นจริง เช่น คิดว่าการทูลจริตครั้งนั้นนอกจากทำให้สอบผ่านแล้ว อาจจะได้เกรดดีๆด้วย เป็นต้น

- เมื่อบุคคลไม่ยอมทำพฤติกรรม เพื่อลดความไม่คล่องจงเขาจะต้องเพิ่มความหนักแน่นในความคิดเห็นของเขามากขึ้นกว่าเดิม เช่น (ดังตัวอย่าง) นิสิตอาจคิดว่าทำถูกต้องที่สุดแล้วคือไม่ทุจริตถือว่าเป็นคนดีซึ่งจะต้องได้รับผลกรรมดีๆ หรือคิดว่ารางวัลหรือการลงโทษมรน้อยกว่าที่เป็นจริง เช่น การทุจริตอาจจะถูกจับได้ หรืออาจจะทำให้สอบไม่ผ่านก็ได้ การสอบครั้งนี้อาจจะผ่านด้วยความสามารถของเราเองก็ได้ เป็นต้น

การเลือกรับข่าวสาร บุคคลมีแนวโน้มที่จะหาข่าวสารที่คล่องจงกับส่วนของปัญหาของตนเพื่อลดความไม่คล่องจงลง และหลีกเลี่ยงข่าวสารที่จะเพิ่มความไม่คล่องจงกับส่วนของปัญหาของตน ซึ่งบางครั้งบุคคลก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ถ้าข่าวสารเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับส่วนของปัญหาเดิมที่เขามีก็จะทำให้เกิดความไม่สอดคล้องขึ้น และนำไปสู่การลดความไม่สอดคล้องโดย

- การรับข่าวหรือตีความข่าวให้บิดเบือนไปจากความจริง
- ไม่เชื่อข่าวนั้นหรือให้เหตุผลว่าข่าวมาจากแหล่งข่าวที่ไม่น่าเชื่อถือ
- เพิ่มข่าวที่คล่องจงกับส่วนของปัญหาเดิมของตน
- เปลี่ยนความเชื่อ เจตคติเดิม

ความไม่คล่องจงและการสนับสนุนทางสังคม การไม่เห็นด้วยกับบุคคลอื่นที่อยู่ในกลุ่มที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจงขึ้น และความไม่คล่องจงจะมีมากเมื่อ

- การไม่เห็นด้วยมีมาก
- การไม่เห็นด้วยมีความสำคัญกับบุคคล
- การไม่เห็นด้วยเป็นสิ่งที่ยากแก่การพิสูจน์และไม่มีใครเห็นด้วย
- การไม่เห็นด้วยมีความตึงตืดต่อบุคคล
- การไม่เห็นด้วยมีความน่าเชื่อถือ

เมื่อเกิดความไม่คล่องจองขึ้นบุคคลอาจจะเปลี่ยนความเชื่อหรือเจตคติเดิมของตน หรือชักจูงให้คนอื่นเห็นด้วยกับตน หรือไม่เชื่อคนที่ไม่เห็นด้วยกับตน หรือเข้าร่วมกับผู้ที่มีความคิดเห็นเหมือนตน

การหาเหตุผลมาอธิบายได้ไม่เพียงพอ (Insufficient justification) คือการที่ส่วนของปัญหาที่ตามมาไม่สามารถอธิบายหรือไม่มีความสมเหตุสมผลกับส่วนของปัญหาที่มาก่อนหรือส่วนของปัญหาที่มีอยู่แล้ว เป็นผลทำให้เกิดความไม่คล่องจองของปัญญาคงต้องเปลี่ยนความคิดใดความคิดหนึ่งซึ่งก็คือการเปลี่ยนเจตคติ การเปลี่ยนเจตคติจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับเจตคติและได้รางวัลเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มกับพฤติกรรมที่แสดงออกไปสู่สาธารณชน โดยเขาจะเลือกเปลี่ยนเจตคติเพื่อให้คล่องจองกับพฤติกรรมที่แสดงออกไป ตัวอย่างเช่น ในการทดลองของ Festinger และ Carlsmith (1959) ที่ให้นักศึกษาทำงานนำเบือวนเวียนอยู่เช่นนั้นจนกว่าผู้ทำการทดลองจะบอกให้เลิก เมื่อเลิกทำงานที่นำเบือนั้นแล้วผู้รับการทดลองส่วนหนึ่งถูกขอร้องให้ทำหน้าที่เป็นผู้ทำการทดลองแทนคนที่ไม่มา โดยให้เขาบอกกับผู้ที่มาขอรับการทดลองว่างานที่ทำเป็นงานที่สนุกมากๆ ทั้งๆที่เขาคิดว่านำเบือ โดยจะมีค่าจ้างในการทำงานแทนให้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มหนึ่งได้ค่าจ้างหนึ่งเหรียญ อีกกลุ่มได้ค่าจ้างยี่สิบเหรียญ ผลจากการวัดเจตคติผู้เข้าร่วมการทดลองและถูกว่าจ้างให้เป็นผู้ทำการทดลองภายหลังเสร็จสิ้นการทำงานพบว่า ผู้ร่วมการทดลองที่ได้ค่าจ้างยี่สิบเหรียญไม่เปลี่ยนเจตคติต่องานที่ทำโดยยังคิดว่างานที่ให้ทำในการทดลองนั้นน่าเบือเหมือนเดิม แต่ผู้ร่วมการทดลองที่ได้ค่าจ้างหนึ่งเหรียญจะเปลี่ยนเจตคติโดยรายงานว่างานที่ให้ทำในการทดลองเป็นงานที่สนุกมาก Festinger และ Carl Smith อธิบายว่าเมื่อบุคคลกระทำพฤติกรรมไม่คล่องจองกับเจตคติ และได้ค่าจ้างเพียงหนึ่งเหรียญซึ่งไม่คุ้มค่าเลย เขาจะเปลี่ยนส่วนของปัญหาให้คล่องจองกับพฤติกรรม กล่าวคือเขาจะเปลี่ยนส่วนของปัญหาที่มีต่องานที่ทำจากเดิมว่าน่าเบือมาเป็นสนุกเพื่อจะได้คล่องจองกับส่วนของปัญหาอีกส่วนที่ว่าเขาไม่ได้โกหกใครเพียงเพราะถูกจ้างหนึ่งเหรียญเท่านั้น แต่เขารู้สึกว่ามันสนุกจริงๆ

ทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญหาของ Festinger ได้รับความนิยมในการนำไปทำงานวิจัยเป็นอย่างมาก และนักวิจัยก็พบว่าทฤษฎีนี้มีข้อจำกัดหลายอย่างจึงมีการเสนอให้ปรับปรุงทฤษฎี โดย Festinger ได้ปรับปรุงในด้านที่เกี่ยวกับความไม่คล่องจองหลังการตัดสินใจและความไม่คล่องจองในการเลือกรับข่าวสาร

ในด้านที่เกี่ยวกับความไม่คล่องจองหลังการตัดสินใจได้ถูกปรับปรุง 2 ประเด็น

1. จากที่ได้เสนอว่าในสถานการณ์ที่บุคคลจะต้องตัดสินใจเลือกสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากของสองสิ่ง บุคคลจะเกิดความไม่คล่องจองทันที จะต้องปรับเป็นว่าเมื่อตัดสินใจเลือกไปแล้วความไม่คล่องจองจะยังไม่เกิดขึ้นทันทีจนกระทั่งจะรู้ผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกจึงจะเกิดความไม่คล่องจองขึ้น หลังจากการวิจัยเพิ่มเติม Festinger (1964) ได้เสนอว่าการตัดสินใจเลือกก่อให้เกิดการผูกมัดต่อตนเอง (Commitment) เมื่อการตัดสินใจนั้นมีผลต่อพฤติกรรมภายหลัง และกล่าวว่าการผูกมัดตนเองมีความสำคัญต่อการลดความไม่คล่องจอง โดยไม่ได้กล่าวว่าการผูกมัดตนเองมีความสำคัญต่อการก่อให้เกิดความไม่คล่องจองหรือไม่ ซึ่งต่อมา Wicklund และ Brehm (1976) ได้เน้นว่าการผูกมัดตนเองมีผลทั้งต่อการเกิดความไม่คล่องจองและการลดความไม่คล่องจอง ตามการนำเสนอของ Brehm และ Cohen (1962)
2. จากเดิมที่ได้เสนอว่าเมื่อบุคคลตัดสินใจจะทำให้เกิดความไม่คล่องจองและลดความไม่คล่องจองที่เกิดขึ้นทันที หลังจากการวิจัยเพิ่มเติม Festinger (1964) เห็นว่าการตัดสินใจที่ทำให้เกิดความไม่คล่องจอง บุคคลจะให้ความสนใจไปยังความไม่คล่องจองที่เกิดขึ้นทำให้ความไม่คล่องจองมีมากขึ้นและสำคัญมากขึ้น นำไปสู่ความรู้สึกเสียใจภายหลังการตัดสินใจ บุคคลอาจเปลี่ยนทัศนคติว่าสิ่งที่ตนเลือกกับสิ่งที่ตนไม่เลือกมีความคล้ายคลึงกันแล้วหันไปชอบสิ่งที่ตนเลือกอีกครั้ง เมื่อบุคคลสามารถลดความไม่คล่องจองลงได้ในระดับที่ทำให้ความรู้สึกเสียใจหายไป เขาก็สามารถลดความไม่คล่องจองลงได้

ในด้านความไม่คล่องจองในการเลือกรับข่าวสาร จากเดิมที่ได้เสนอว่าบุคคลจะหลีกเลี่ยงข่าวสารที่จะเพิ่มความไม่คล่องจองเสมอไปนั้น เมื่อศึกษาเพิ่มเติม Festinger (1964) เห็นว่าเป็นประเด็นที่ยังไม่ถูกต้อง เพราะบุคคลอาจจะยอมรับข่าวสารที่ทำให้เกิดหรือเพิ่มความไม่คล่องจองก็ได้ ดังกรณีต่อไปนี้

1. ข่าวสารนั้นเป็นประโยชน์ต่อบุคคล เช่น เมื่อบุคคลผูกมัดตนเองที่จะกระทำพฤติกรรมบางอย่าง เขาจะรับรู้ว่าข่าวสารที่เตือนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคนั้นเป็นประโยชน์มากกว่าข่าวสารที่แสดงถึงความราบรื่น Festinger (1964) เสนอว่าควรมีการกำหนดและประเมินตัวแปรความเป็นประโยชน์ของข่าวสารด้วย
2. ความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถจัดการกับข่าวสารที่ไม่คล่องจองได้

อย่างไรก็ตามบุคคลอาจหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารที่อาจจะเพิ่มความไม่คล่องตัวของเขาก็ได้ถ้าเขาเห็นว่าข่าวสารนั้นไม่เป็นประโยชน์หรือเขาไม่สามารถจัดการกับข่าวสารที่สร้างความไม่คล่องนั้นได้

นอกจากนี้ Aronson (1969) ก็ได้พยายามปรับปรุงทฤษฎีความไม่คล่องของของปัญญาของ Festinger ด้วย ในด้านพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ โดยเขาเห็นว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่คล่องคือ อัตมโนทัศน์ (Self-concept) และการคาดหวังที่แน่นอน (Firm expectancy)

การปรับปรุงทฤษฎีความไม่คล่องของของปัญญาของ Festinger ที่ทำโดย Cooper และคณะ (1984 และ 1909) เสนอว่าการเกิดความไม่คล่องของขึ้นอยู่กับ

1. ผลของการกระทำพฤติกรรม ซึ่งบุคคลต้องรับรู้ว่าเป็นผลระยะยาว
2. ผู้กระทำพฤติกรรมรับรู้ว่าจะต้องรับผิดชอบผลของการกระทำพฤติกรรม หากเขาไม่รับผิดชอบก็จะเกิดความไม่คล่องของขึ้น แต่ถ้าเขารับผิดชอบก็จะเกิดความตื่นตัวจากความไม่คล่องของขึ้น

การปรับปรุงทฤษฎีความไม่คล่องของโดยคูเปอร์และคณะมีประเด็นสำคัญอยู่ตรงที่พวกเขาเห็นว่าความไม่สอดคล้องระหว่างส่วนของปัญญา (Cognitive inconsistency) ไม่ใช่แกนกลางของทฤษฎี แกนกลางของทฤษฎีคือการรู้สึกรับผิดชอบต่อผลระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน และการเกิดความตื่นตัวจากความไม่คล่องของสามารถเกิดจากพฤติกรรมที่คล่องของกับเจตคติก็ได้หากพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลระยะยาวและผู้กระทำพฤติกรรมรู้สึกรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น การเกิดความตื่นตัวไม่จำเป็นต้องเกิดจากการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติเท่านั้น

ปัจจัยที่เหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คล่องของของปัญญา ได้แก่ โอกาสเลือก (Choice) การผูกมัดตนเอง (Commitment) ผลไม่พึงปรารถนาที่ตามมา (Aversive consequence) ความรับผิดชอบส่วนบุคคล (Personal responsibility) การขู่เชิญ (Treats) การสามารถรู้ล่วงหน้า (Foresee ability) เป็นต้น (มยุรินทร์ เตชะเชวงกุล, 2545) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้จะใช้โอกาสเลือก (Choice) และ การผูกมัดตนเอง (Commitment) เป็นปัจจัยหลักในการเหนี่ยวนำให้เกิดความไม่คล่องของของปัญญา

การผูกมัดตนเอง (Commitment) จากงานวิจัยตามทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญาของ Brehm และ Cohen (1962)

เมื่อบุคคลถูกเหนี่ยวนำทางบวกให้ผูกมัดตนเองกับการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ เขาจะเกิดความไม่คล่องจองมากเมื่อการเหนี่ยวนำน้อย เช่น รางวัลตอบแทนมีน้อย เหตุผลในการกระทำพฤติกรรมมีน้อย แหล่งที่เหนี่ยวนำให้ทำพฤติกรรมมีลักษณะทางลบมาก

เมื่อบุคคลถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนเองกับการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติ ถ้าเขามีโอกาสเลือกมาก ก็จะทำให้เกิดความไม่คล่องจองมาก

เมื่อบุคคลถูกบังคับให้ผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ต่อต้านเจตคติ ยิ่งถูกบังคับน้อยก็จะยังเกิดความไม่คล่องจองมาก

หากบุคคลได้รับข้อมูลหรือข่าวสารทางลบ (ที่เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เขาผูกมัดตนเองซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ตรงข้ามกับเจตคติ) มาก เขาก็จะยังเกิดความไม่คล่องจองมาก

โอกาสเลือก (Choice)

การมีโอกาสเลือกสูงหรือการรับรู้การมีอิสระในการเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมหรือไม่ก็ได้ จะทำให้บุคคลเกิดความไม่คล่องจองสูง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับการนำทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญาไปประยุกต์ใช้ โดยมีการผูกมัดตนเอง (Commitment) เป็นตัวเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติ

งานวิจัยของ Zimbardo, Ebbesen และ Maslach (1977) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ทำการทดลองโดยให้ผู้วิจัยของเขาเอาตุ๊กแตนทอดไปให้ทหารกินโดยให้เหตุผลว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของกองทัพ ซึ่งต้องการปรับปรับกลยุทธ์ในการรบให้เป็นการรบนอกกรอบแบบ มีการเปลี่ยนแปลงการส่งกำลังบำรุง ฝึกให้ทหารสามารถยังชีพได้ด้วยอาหารที่หากินเอง การวิจัยนี้มี 5 เงื่อนไข แต่มีเพียง 2 เงื่อนไขเท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขสำคัญนั่นก็คือ

เงื่อนไขที่นักวิจัยซึ่งเป็นผู้นำเอาตุ๊กแตนทอดไปให้ชิมโดยแสดงท่าทางเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดเล่นกับทหารอยู่เรื่อยๆ

อีกเงื่อนไขหนึ่งนักวิจัยคนเดียวกันจะแสดงท่าทางจริงจัง เคร่งขรึม มีปฏิสัมพันธ์แบบทางการกับทหาร ใช้คำสั่งมากกว่าการขอร้องให้ทหารกินผักแตนทอด

ก่อนจะกินผักแตนทอดทุกคนต้องตอบแบบสอบถามวัดเจตคติต่อการกินผักแตนทอด แล้วนักวิจัยจะอธิบายว่า “นี่เป็นการทดลองโดยสมัครใจ ทหารคนใดไม่อยากกินผักแตนทอดก็ไม่ต้องกิน” จากนั้นก็ตักผักแตนทอดให้คนละสองตัว ทหารคนใดต้องการรับเพิ่มอีกก็ได้ ใครกินเสร็จแล้วจะต้องตอบแบบสอบถามอีกครั้ง

ผลจากการวิจัยเป็นไปตามทฤษฎีความไม่คล่องจองของปัญญา กล่าวคือทหารที่อยู่ในเงื่อนไขที่ผู้วิจัยแสดงท่าทีเคร่งขรึม เป็นทางการ เปลี่ยนเจตคติไปชอบตักแตนทอดมากกว่าทหารที่อยู่ในเงื่อนไขที่ผู้วิจัยแสดงท่าทางมีมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้วิจัยอธิบายว่าทหารในเงื่อนไขที่มีการเปลี่ยนเจตคติมากกว่าอาจจะคิดว่าตนไม่ชอบนักวิจัยแต่ตัวเขาเองเป็นผู้เลือกที่จะกินผักแตนทอดนั้น และตนคงจะชอบจริงๆถึงกินผักแตนทอดนั้นได้

งานวิจัยของมยุรินทร์ เตชะเชวงกุล (2545) ซึ่งทำการทดลองกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ไม่ปฏิบัติตามประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ชุดเครื่องแบบปกติของนิสิต ตั้งแต่ 2 ซ้อนขึ้นไป โดยให้นิสิตดังกล่าวเขียนเรียงความโน้มน้าวใจเพื่อนนิสิตให้แต่งกายถูกต้องตามประกาศฯ การวิจัยนี้มี 3 เงื่อนไข คือ

เงื่อนไขแรก นิสิตเขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระในการเขียน สามารถเลือกเขียนเรียงความให้หรือไม่ก็ได้ ได้รับการขอความร่วมมือจากผู้วิจัยให้เขียนเรียงความสนับสนุนการแต่งกายตามประกาศฯ โดยจะต้องลงชื่อ-นามสกุล ไว้ด้านท้ายของเรียงความ และผู้วิจัยบอกกับผู้ร่วมการทดลองว่าเรียงความนี้อาจถูกนำไปเผยแพร่ เมื่อเขียนเสร็จผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรวัดเจตคติต่อประกาศฯ

เงื่อนไขที่สอง นิสิตเขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับให้เขียนเรียงความ และผู้ร่วมการทดลองจะต้องลงชื่อ-นามสกุล ไว้ด้านท้ายของเรียงความ เมื่อเขียนเสร็จผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการทดลองตอบมาตรวัดเจตคติต่อประกาศฯ

เงื่อนไขที่สาม นิสิตไม่ได้เขียนเรียงความ แต่ผู้วิจัยให้ตอบมาตรวัดเจตคติต่อประกาศฯ

ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขที่หนึ่งที่เขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนมีอิสระ มีคะแนนเจตคติสูงกว่าในเงื่อนไขเขียนเรียงความโดยรับรู้ว่าตนถูกบังคับและเงื่อนไขไม่ได้เขียนเรียงความ ทั้งนี้อาจ

เกิดจากความไม่คล่องจองระหว่างพฤติกรรมการแต่งกายของผู้เขียนซึ่งไม่สอดคล้องกับประกาศ และ ตนเป็นผู้เลือกเองที่จะเขียนโน้มน้าวให้ผู้อื่นแต่งกายถูกต้องตามประกาศ

งานวิจัยของ Dickerson, Thibodeau, Aronson และ Miller (1992) ซึ่งทำการวิจัยกับนักว่ายน้ำหญิงสมาชิกใหม่ของชมรมอนุรักษ์น้ำจำนวน 80 คน การวิจัยนี้จัดทำเป็น 2 เงื่อนไข

เงื่อนไขแรก ผู้ร่วมการทดลองได้รับการเตือนความจำในการใช้น้ำของตน

เงื่อนไขที่สอง ผู้ร่วมการทดลองไม่รับการเตือนความจำในการใช้น้ำของตน

แต่ละเงื่อนไขจะถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกจะถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนเองต่อสาธารณะด้วยการกระตุ้นให้ผู้อื่นใช้น้ำอย่างประหยัด ส่วนกลุ่มที่ 2 ไม่ได้ถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนเอง

ผลการวิจัยพบว่านักว่ายน้ำหญิงที่ได้รับการเตือนความจำในการใช้น้ำของตนและถูกเหนี่ยวนำให้ผูกมัดตนเองต่อสาธารณะ ใช้น้ำประหยัดมากกว่านักว่ายน้ำในเงื่อนไขอื่นๆ

งานวิจัยของ Helmreich และ Collins (1968) ทำการวิจัยโดยให้ผู้ร่วมการทดลองแสดงความคิดเห็นที่ต่อต้านเจตคติเดิมของตนแล้วบันทึกเสียงลงในเทปโดยไม่ระบุชื่อผู้พูดทำให้เกิดความไม่คล่องจองขึ้น แต่ถ้าใช้การบันทึกภาพลงวิดีโอเทปพร้อมระบุชื่อผู้พูดจะทำให้เกิดความไม่คล่องจองขึ้น

งานวิจัยของชาญชัย บูรณวนิชกุล (2531) ทำการวิจัยผลของการเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติที่มีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยให้นักเรียนตอบแบบมาตราวัดเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ แล้วสุ่มเด็กที่มีเจตคติทางลบจำนวน 87 คน เข้าเงื่อนไขการทดลอง 3 เงื่อนไข ผู้วิจัยขอความร่วมมือนักเรียนโดยบอกว่าเป็นการเข้าร่วมในโครงการวิจัยเกี่ยวกับการจูงใจบุคคล การเข้าร่วมโครงการขึ้นกับความสมัครใจของนักเรียน

เงื่อนไขที่หนึ่ง นักเรียนเขียนเรียงความโดยมีอิสระในการเลือกว่าจะเขียนหรือไม่ก็ได้ โดยนักเรียนจะต้องเขียนเรียงความชักชวนให้นักเรียนระดับเดียวกันสนับสนุนให้มีการเพิ่มวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาบังคับให้มากขึ้น และจะต้องเขียนชื่อ ชั้น โรงเรียนลงในเรียงความด้วย เมื่อเขียนเสร็จให้ตอบมาตราวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และวิชาอื่นๆ และตอบมาตราวัดการรับรู้เงื่อนไขการทดลอง

เงื่อนไขที่สอง นักเรียนเขียนเรียงความโดยถูกบังคับให้เขียน โดยนักเรียนจะต้องเขียนเรียงความเหมือนเงื่อนไขที่หนึ่งแต่ไม่ต้องลงชื่อ ชั้น โรงเรียน ในกระดาษเขียนเรียงความ เมื่อเขียนเสร็จให้ตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และวิชาอื่นๆ และตอบมาตรวัดการรับรู้เงื่อนไขการทดลอง

เงื่อนไขที่สาม นักเรียนไม่ต้องเขียนเรียงความ ให้ตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และมาตรวัดเจตคติต่ออาจารย์ผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เขียนเรียงความในเงื่อนไขแรกที่มีอิสระในการเขียนเปลี่ยนเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในทางบวกมากกว่าเงื่อนไขอื่น ซึ่งสามารถอธิบายได้นักเรียนในเงื่อนไขการเขียนเรียงความอิสระ เมื่อเขียนเรียงความแล้วก็เกิดความไม่คล่องจองขึ้นระหว่างส่วนของปัญหาแรกที่ไม่ชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และส่วนของปัญหาที่สองที่นักเรียนเป็นผู้เลือกเขียนเรียงความเอง เมื่อมีความไม่คล่องจองเกิดขึ้น นักเรียนจึงลดความไม่คล่องจองนั้นด้วยการเปลี่ยนเจตคติมาชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนนักเรียนในเงื่อนไขการเขียนเรียงความโดยถูกบังคับหากมีความไม่คล่องจองเกิดขึ้นเขาจะให้เหตุผลว่าตนเขียนเรียงความเพราะถูกบังคับให้เขียน ทำให้นักเรียนไม่เปลี่ยนเจตคติมาชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร คือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและไม่ใช่นิสิตคณะจิตวิทยา
กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและไม่ใช่นิสิตคณะจิตวิทยา ที่
ลงทะเบียนเรียนวิชามนุษย์กับสารพิษ (Man and Toxic) ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2551 จำนวน
132 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เป็นมาตรจำแนกความหมาย (Semantic differential scale) สร้างตามการผสมผสานแนวคิดของ Charles Osgood และคณะ (1957) fishbein และ Ajzen (1980) และ ธีระพร อูวรรณโณ (2535) ดั้งชั้นตอนต่อไปนี้

- 1) กำหนดที่หมายของเจตคติ ซึ่งก็คือการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา
- 2) สัมภาษณ์คำคุณศัพท์ที่มีต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 50 คน โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิด (ดูในภาคผนวก ก.)
- 3) รวบรวมคำคุณศัพท์ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ รวมคำที่คล้ายกันมากและตรงกันข้ามเข้าด้วยกันแล้วบันทึกความถี่ คัดเอาคำที่มีความถี่สูง 12 อันดับแรกมาใช้
- 4) หาคำคุณศัพท์เพิ่มเติมจากพจนานุกรมและถามกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมเพราะบางข้อยังไม่มีคำตรงข้าม รวมถึงเป็นการหาคำคุณศัพท์เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มข้อกระทงให้เป็น 20 ข้อ
- 5) พิมพ์มาตรขึ้นสร้างพร้อมคำชี้แจงการตอบมาตรเพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการตรวจสอบ
- 6) ตัดข้อกระทงทิ้ง 3 ข้อ เนื่องจากความหมายใกล้เคียงกับข้อที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นคำที่ไม่สามารถประเมินได้ ทำให้เหลือข้อกระทงทั้งหมด 17 ข้อ
- 7) พิมพ์มาตรขึ้นสร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 99 คน

8) ให้คะแนนคำตอบของกลุ่มตัวอย่างชั้นสร้างมาตรฐาน โดยคำตอบด้านคำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางที่ดีจะมีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 3 ส่วนคำตอบด้านคำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางไม่ดีจะมีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง -1 และคำตอบที่ตัดสินใจไม่ได้จะมีคะแนน 0 เช่น

ง่าย | 3 | 2 | 1 | 0 | -1 | -2 | -3 | ยาก
 มาก ปานกลาง น้อย ตัดสินใจ น้อย ปานกลาง มาก
 ไม่ได้

แล้วรวมคะแนนที่แต่ละคนตอบต่อทุกข้อเข้าด้วยกันเป็นคะแนนรวมของแต่ละคน

9) วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนรวมของข้ออื่นๆในมาตร (Corrected item-total correlation: CITC)

10) ตัดข้อกระทงข้อที่ 2 ออก เนื่องจากมีสหสัมพันธ์น้อยที่สุด ไม่ถึง .02 แล้ววิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนรวมของข้ออื่นๆในมาตร (Corrected item-total correlation: CITC) อีกครั้ง (ดูในภาคผนวก ข.)

11) ทำให้ได้ข้อกระทงทั้งหมดจำนวน 16 ข้อ (ดูในภาคผนวก ค.)

2. กระดาษเขียนเรียงความที่มีคำสั่งตามเงื่อนไข (ดูในภาคผนวก ง.)

- เงื่อนไขที่ 1 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับ
- เงื่อนไขที่ 2 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

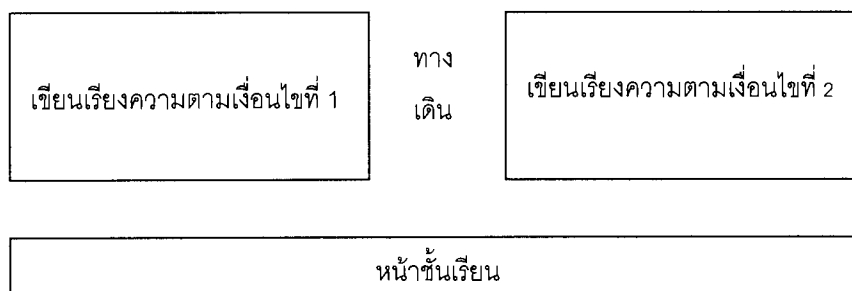
- ติดต่อภาควิชาเภสัชวิทยา คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าไปเก็บข้อมูลนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชามนุษย์กับสารพิษ (Man and Toxic) เนื่องจากเป็นวิชาเลือกที่มีนิสิตลงทะเบียนเป็นจำนวนมากถึง 583 คน โดยมีเงื่อนไขว่าการเก็บข้อมูลจะต้องกระทำภายหลังการเรียนการสอนของแต่ละครั้ง

- เข้าทำการเก็บข้อมูลครั้งแรกในวันพุธที่ 7 มกราคม 2552 สามารถเก็บแบบสอบถามจากนิสิตเป็นจำนวน 178 คน โดยขอความร่วมมือจากนิสิตในห้องเรียนให้เข้าร่วมโครงการทางจิตวิทยาหรือ senior project ของนักศึกษา ดังข้อความต่อไปนี้

“ขอความร่วมมือทุกท่านเข้าร่วมการทำ senior project ของดิฉันด้วยนะคะ ดิฉันต้องการผู้เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก ประมาณ 300 คน โครงการที่ทำเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ดิฉันจะขอเก็บข้อมูลจากคุณสองครั้งคือในวันนี้และอีกสองสัปดาห์ถัดไป แบบสอบถามแต่ละครั้งใช้เวลาในการทำไม่นาน ตอนนี้อยู่สบายโมงครึ่งเท่านั้นรับรองว่าใช้เวลาในการทำไม่เกิน 5 นาทีค่ะ ขอให้ทุกท่านอ่านและปฏิบัติตามคำสั่งของแบบสอบถามด้วยนะคะ ขอให้ตอบตรงตามความรู้สึกของตนเองมากที่สุด ไม่ต้องกลัวค่ะเพราะการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ไม่มีผลกระทบใดๆต่อท่านทั้งสิ้น ขอขอบคุณค่ะ”

- เข้าทำการเก็บข้อมูลครั้งที่สองในวันพุธที่ 21 มกราคม 2552 สามารถเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิมได้เพียง 154 คน หายไป 24 คน ทำการเก็บข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนเรียงความตามเงื่อนไขที่ตนได้รับให้เสร็จก่อน เมื่อเขียนเสร็จให้ยกมือเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะได้นำมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปแจกให้ทำเป็นชุดต่อไป โดยกลุ่มตัวอย่างยังไม่ต้องส่งกระดาษกลับคืน เนื่องจากเรียงความเงื่อนไขที่สองมีคำสั่งไม่ให้เขียนชื่อ ผู้ศึกษาจะระบุตัวผู้เขียนเรียงความไม่ได้ ซึ่งจะระบุได้ก็ต่อเมื่อแต่ละคนวางกระดาษทั้งสองแผ่นที่ได้รับแจกไว้คู่กันบนโต๊ะของตนเองเท่านั้น

วิธีการแจกกระดาษเขียนเรียงความคือ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่มตามที่นั่งในห้องเรียนโดยใช้ทางเดินตรงกลางเป็นตัวแบ่ง ดังแผนผังต่อไปนี้

ผู้ศึกษาได้ชี้แจงรายละเอียดให้กลุ่มตัวอย่างทราบก่อนเก็บข้อมูลดังนี้

“วันนี้ทุกท่านจะได้รับกระดาษคนละ 2 แผ่น โดยจะแจกให้ครึ่งละหนึ่งแผ่น แผ่นแรกเป็นกระดาษเขียนเรียงความ ขอให้ท่านอ่านคำสั่งโดยละเอียดและปฏิบัติตามคำสั่ง

ด้วยนะคะ เมื่อท่านเขียนเรียงความเสร็จแล้วขอให้ท่านยกมือเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะได้ไปแจกกระดาษอีกแผ่นหนึ่งให้ โดยที่ท่านยังไม่ต้องส่งกระดาษแผ่นแรกกลับคืน แต่ให้วางไว้บนโต๊ะของตนเอง ขอให้ท่านทำแผ่นแรกให้เสร็จก่อนนะคะแล้วจึงยกมือขอแผ่นที่สอง และเมื่อท่านทำแผ่นที่สองเสร็จแล้วก็ให้วางไว้บนโต๊ะเช่นกัน เดี่ยวเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ไปเก็บเองแล้วท่านสามารถกลับบ้านได้เลยคะ ขอขอบคุณในความร่วมมืออีกครั้งนะคะ หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้ที่ค่ะ”

คำถามที่กลุ่มตัวอย่างสงสัยก็คือ

ถาม: “เขียนเรียงความอย่างไร” (สามารถตอบให้รับรู้โดยทั่วกันได้)

ตอบ: “เขียนเรียงความประเภทความเรียงธรรมดาจะ อาจจะไม่ต้องมีสามย่อหน้าถูกต้องตามรูปแบบการเขียนเรียงความก็ได้ แต่ให้มีเนื้อหาเชิงชวนเพื่อนินลิตให้เข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เหมือนที่เราเห็นการเขียนเชิงชวนให้คนทำความดีที่มีการเผยแพร่ในที่สาธารณะต่างๆไปนั่นละคะ”

ถาม: “ถ้าในนี้ (กระดาษเขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 1) สั่งไม่ให้เขียนชื่อละคะ” (จะต้องตอบเป็นรายบุคคลเฉพาะผู้ที่สงสัย เพื่อไม่ให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าการเขียนเรียงความมีสองเงื่อนไขหรือมีความแตกต่างกันในการเขียนเรียงความ)

ตอบ: “เดี๋ยวดูให้นะคะ (แล้วเดินไปหา) แผ่นนี้ไม่ต้องเขียนคะแต่อีกแผ่นจะต้องเขียน ไม่ต้องตกใจนะคะ ทำตามทีคำสั่งระบุไว้ไม่ผิดแน่ๆคะ ทุกคนจะต้องได้เขียนชื่อ”

- เก็บแบบสอบถามของแต่ละคนเข้าด้วยกันแล้วเย็บจัดเป็นชุดตามเงื่อนไข ระวังไม่ให้สลับชุดสลับคนเพราะจะทำให้ผลคลาดเคลื่อน อาจจะต้องสังเกตลายมือและสีปากกา ประกอบการจัดเข้าชุดด้วยเพื่อความรอบคอบ แล้วตรวจสอบว่ากลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามคำสั่งถูกต้องหรือไม่ หากปฏิบัติตามไม่ถูกต้อง (เช่น ไม่ได้เขียนเรียง ตอบมาตรงวัดไม่ครบ ระบุชื่อผิดตำแหน่งที่คำสั่งระบุไว้ไม่ระบุชื่อตามคำสั่ง เขียนเรียงความไม่ได้ใจความสื่อถึงความไม่ตั้งใจ เป็นต้น) จะต้องคัดออกทันที ทำให้เหลือกลุ่มตัวอย่างเพียง 152 คน เพราะ คนหนึ่งไม่เขียนเรียงความ(กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการเลือกที่จะเขียนหรือไม่ก็ได้ แต่จะไม่นำผลการตอบมาตรงวัดมาวิเคราะห์) และอีกคนเขียนข้อความเพียงบรรทัดเดียว สั้นๆ จึงคัดทิ้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เอส พี เอส เอส ฟอร์ วินโดวส์ (SPSS for Windows) ในการวิเคราะห์ผลต่างคะแนนรวมต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาระหว่างก่อนเขียนเรียงความและหลังเขียนเรียงความ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (2-WAY Analysis of Variance) ดังนี้

- พิมพ์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 152 คน ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการครั้งที่สองก่อน โดยจะต้องพิมพ์ชื่อด้วยเพื่อจะได้ง่ายต่อการแยกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 152 คน ที่เข้าร่วมโครงการทั้งสองครั้งออกจากกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลมาได้ในครั้งที่หนึ่งจำนวนทั้งหมด 178 คน โดยกำหนดค่าคะแนนคำตอบด้านคำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางที่ดีให้มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 3 ส่วนคำตอบด้านที่มีความหมายทางไม่ดีจะมีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง -1 และคำตอบตัดสินใจไม่ได้จะมีคะแนน 0
- คำนวณคะแนนรวมของแต่ละคนในการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ทั้งครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง
- เรียงลำดับคะแนนรวมของแต่ละคนในการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ที่ได้จากการเก็บข้อมูลครั้งที่หนึ่งจากน้อยไปหามากเพื่อแบ่งครึ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 152 คน ออกเป็น กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ และ กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง ได้กลุ่มละ 76 คน แต่เนื่องจากคนที่ 76 และ 77 มีคะแนนรวม 29 คะแนน เท่ากัน จึงตัดข้อมูลของคนที่ได้ 29 คะแนน ทั้ง 4 คนออก ไม่นำมาวิเคราะห์ผล ทำให้เหลือกลุ่มตัวอย่าง 148 คน

ลำดับคนที่	คะแนนรวม
73	28
74	29
75	29
76	29
77	29
78	30

} ตัดทิ้ง

ดังนั้น กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ จึงมีจำนวน 73 คน คือ คนที่ได้คะแนนรวมตั้งแต่ -15 ถึง 28

ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง มีจำนวน 75 คน คือคนที่ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 30 ถึง 48

- กำหนดตัวแปรของเงื่อนไขในการเขียนเรียงความ

เลข 1 หมายถึง การเขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 1 (มีอิสระในการเลือกและต้องเขียนชื่อกำกับ)

เลข 2 หมายถึง การเขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 2 (มีอิสระในการเลือกแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ)

- กำหนดตัวแปรของกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

เลข 1 หมายถึง กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ

เลข 2 หมายถึง กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง

จากนั้นเรียงลำดับเงื่อนไขในการเขียนเรียงความและกลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาจากน้อยไปหามาก เพื่อดูว่าเงื่อนไขการทดลองใดมีกลุ่มตัวอย่างถูกสุ่มเข้าไปน้อยที่สุดจะได้ยึดจำนวนคนเหล่านั้นเป็นเกณฑ์

การเขียนเรียงความ	กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา	
	ต่ำ	สูง
เงื่อนไขที่ 1	37	42
เงื่อนไขที่ 2	36	33

จากตารางดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงกำหนดให้แต่ละเงื่อนไขการทดลองมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คนเท่ากัน รวมเป็นจำนวน 132 คน โดย

เงื่อนไขการทดลองที่ 1 คือ กลุ่มที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 1 และมีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ จะนับจากกลุ่มตัวอย่าง 33 คนแรกที่ได้คะแนนรวมต่ำที่สุด

เงื่อนไขการทดลองที่ 2 คือ กลุ่มที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 1 และมีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง จะนับจากกลุ่มตัวอย่าง 33 คนแรกที่ได้คะแนนรวมสูงที่สุด

เงื่อนไขการทดลองที่ 3 คือ กลุ่มที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 2 และมีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ จะนับจากกลุ่มตัวอย่าง 33 คนแรกที่ได้คะแนนรวมต่ำที่สุด

เงื่อนไขการทดลองที่ 4 คือ กลุ่มที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่ 2 และมีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คนตั้งแต่แรกแล้ว

- คำนวณผลต่างของคะแนนระหว่างการเก็บข้อมูลในครั้งที่หนึ่งและการเก็บข้อมูลในครั้งที่สอง (ภายหลังการเขียนเรียงความ)
- วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (2-WAY Analysis of Variance) ของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น

- การวิเคราะห์ผลคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา
- การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวมจากการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา
- การวิเคราะห์การมีอิทธิพลของกลุ่มเจตคติ และ เงื่อนไขการเขียนเรียงความ ที่มีต่อผลต่างของคะแนนรวมการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ
- การวิเคราะห์ค่าประมาณแบบช่วงของข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ผลข้อมูล จึงขอใช้สัญลักษณ์แทนความหมายต่างๆ ดังนี้

C คือ เงื่อนไขการเขียนเรียงความ (Condition)

C 1 คือ เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่ผู้ร่วมการทดลองมีอิสระในการเลือกว่าจะเขียนเรียงความหรือไม่ก็ได้ โดยจะต้องเขียนชื่อกำกับเรียงความด้วย

C2 คือ เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่ผู้ร่วมการทดลองมีอิสระในการเลือกว่าจะเขียนเรียงความหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับเรียงความ

G คือ กลุ่มเจตคติ (Group)

G1 คือ กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ

G2 คือ กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง

dif คือ ผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ

ต่อไปนี้เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 1 ผลคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาของผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 132 คน

No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B
1	38	-15	1	1	53	20	31	18	1	1	13	39	30	35	1	2	-5
2	34	-4	1	1	38	21	22	19	1	1	3	40	31	35	1	2	-4
3	22	-3	1	1	25	22	30	19	1	1	11	41	36	35	1	2	1
4	41	1	1	1	40	23	38	19	1	1	19	42	40	35	1	2	5
5	41	2	1	1	39	24	39	19	1	1	20	43	27	36	1	2	-9
6	31	4	1	1	27	25	29	20	1	1	9	44	42	36	1	2	6
7	31	8	1	1	23	26	44	20	1	1	24	45	36	37	1	2	-1
8	16	10	1	1	6	27	25	21	1	1	4	46	40	37	1	2	3
9	21	11	1	1	10	28	40	21	1	1	19	47	41	38	1	2	3
10	27	11	1	1	16	29	44	21	1	1	23	48	45	38	1	2	7
11	40	11	1	1	29	30	19	22	1	1	-3	49	36	39	1	2	-3
12	15	15	1	1	0	31	28	22	1	1	6	50	40	39	1	2	1
13	24	15	1	1	9	32	34	23	1	1	11	51	44	39	1	2	5
14	30	15	1	1	15	33	29	25	1	1	4	52	35	40	1	2	-5
15	31	15	1	1	16	34	36	32	1	2	4	53	39	40	1	2	-1
16	31	16	1	1	15	35	39	32	1	2	7	54	42	40	1	2	2
17	38	16	1	1	22	36	31	34	1	2	-3	55	27	41	1	2	-14
18	40	17	1	1	23	37	25	35	1	2	-10	56	36	41	1	2	-5
19	30	18	1	1	12	38	27	35	1	42	-8	57	42	41	1	2	1

ตารางที่ 1 (ต่อ) ผลคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาของผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 132 คน

No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B
58	41	42	1	2	-1	77	23	22	2	1	1	96	30	25	2	1	5
59	44	42	1	2	2	78	23	22	2	1	1	97	31	25	2	1	6
60	47	42	1	2	5	79	25	22	2	1	3	98	22	26	2	1	-4
61	46	43	1	2	3	80	26	22	2	1	4	99	30	27	2	1	3
62	40	44	1	2	-4	81	26	22	2	1	4	100	31	30	2	2	1
63	47	45	1	2	2	82	29	22	2	1	7	101	31	30	2	2	1
64	48	48	1	2	0	83	48	22	2	1	26	102	31	30	2	2	1
65	48	48	1	2	0	84	26	23	2	1	3	103	19	31	2	2	-12
66	48	48	1	2	0	85	26	23	2	1	3	104	21	31	2	2	-10
67	15	13	2	1	2	86	26	23	2	1	3	105	22	31	2	2	-9
68	18	15	2	1	3	87	28	23	2	1	5	106	31	31	2	2	0
69	29	15	2	1	14	88	34	23	2	1	11	107	34	31	2	2	3
70	27	16	2	1	11	89	31	24	2	1	7	108	31	32	2	2	-1
71	3	17	2	1	-14	90	31	24	2	1	7	109	25	33	2	2	-8
72	38	17	2	1	21	91	43	24	2	1	19	110	28	33	2	2	-5
73	22	18	2	1	4	92	25	25	2	1	0	111	33	33	2	2	0
74	14	20	2	1	-6	93	26	25	2	1	1	112	34	33	2	2	1
75	21	20	2	1	1	94	26	25	2	1	1	113	34	33	2	2	1
76	33	21	2	1	12	95	29	25	2	1	4	114	36	33	2	2	3

ตารางที่ 1 (ต่อ) ผลคะแนนการตอบมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาของผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวน 132 คน

No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B	No.	A	B	C	G	A-B
115	43	33	2	2	10	121	40	37	2	2	3	127	41	38	2	2	3
116	35	34	2	2	1	122	41	37	2	2	4	128	35	39	2	2	-4
117	33	36	2	2	-3	123	42	37	2	2	5	129	33	40	2	2	-7
118	36	36	2	2	0	124	27	38	2	2	-11	130	46	40	2	2	6
119	38	37	2	2	1	125	31	38	2	2	-7	131	35	41	2	2	-6
120	39	37	2	2	2	126	39	38	2	2	1	132	40	46	2	2	-6

- หมายเหตุ**
- No. = ลำดับที่ผู้เข้าร่วมการทดลอง เรียงลำดับตามเงื่อนไขการเขียนเรียงความและกลุ่มเจตคติ
 - B = คะแนนรวมเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาก่อนเขียนเรียงความ
 - C = เงื่อนไขการเขียนเรียงความ (1= มีอิสระในการเลือกและต้องเขียนชื่อกำกับ, 2= มีอิสระในการเลือกแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ)
 - G = กลุ่มเจตคติ (1= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ, 2= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง)
 - A = คะแนนรวมต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหลังเขียนเรียงความ
 - A-B = ผลต่างคะแนนรวมต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาระหว่างก่อนเขียนเรียงความและหลังเขียนเรียงความ

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า

- C1, G1 มีคะแนนเจตคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (เพิ่ม) จำนวน 31 คน คะแนนคงที่ (เท่าเดิม) 1 คน คะแนนเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลง (ลด) 1 คน
- C1, G2 มีคะแนนเจตคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (เพิ่ม) จำนวน 16 คน คะแนนคงที่ (เท่าเดิม) 3 คน คะแนนเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลง (ลด) 14 คน
- C2, G1 มีคะแนนเจตคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (เพิ่ม) จำนวน 29 คน คะแนนคงที่ (เท่าเดิม) 1 คน คะแนนเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลง (ลด) 3 คน
- C2, G2 มีคะแนนเจตคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (เพิ่ม) จำนวน 23 คน คะแนนคงที่ (เท่าเดิม) 3 คน คะแนนเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลง (ลด) 7 คน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังเขียนเรียงความ และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มเข้าการทดลองแต่ละกลุ่ม

Condition	Group	M	SD	N
1	1	17.61	12.51	33
	2	-4.8	5.09	33
	Total	8.56	13.15	66
2	1	5.09	7.53	33
	2	-1.27	5.31	33
	Total	1.91	7.21	66
Total	1	11.35	12.03	66
	2	-8.8	5.18	66
	Total	5.23	11.08	132

- ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังเขียนเรียงความ (จากคะแนนเต็ม 48 คะแนน) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนคนที่ถูกสุ่มเข้าไปในแต่ละเงื่อนไขการเขียนเรียงความ (Condition ใช้ตัวย่อ C) และกลุ่มเจตคติ (Group ใช้ตัวย่อ G) ดังนี้
- C1, G1 มีผู้ร่วมการทดลอง 33 คน โดยมีคะแนนรวมเจตคติหลังเขียนเรียงความ เพิ่มขึ้น จากก่อนเขียนเรียงความ โดยเฉลี่ย 17.61 คะแนน
 - C1, G2 มีผู้ร่วมการทดลอง 33 คน โดยมีคะแนนรวมเจตคติหลังเขียนเรียงความ ลดลง จากก่อนเขียนเรียงความ โดยเฉลี่ย .48 คะแนน
 - C2, G1 มีผู้ร่วมการทดลอง 33 คน โดยมีคะแนนรวมเจตคติหลังเขียนเรียงความ เพิ่มขึ้น จากก่อนเขียนเรียงความ โดยเฉลี่ย 5.09 คะแนน
 - C2, G2 มีผู้ร่วมการทดลอง 33 คน โดยมีคะแนนรวมเจตคติหลังเขียนเรียงความ ลดลง จากก่อนเขียนเรียงความ โดยเฉลี่ย .88 คะแนน

ตารางที่ 3 การมีอิทธิพลของกลุ่มเจตคติ และ เงื่อนไขการเขียนเรียงความ
ที่มีต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังเขียนเรียงความ

Source	df	SS	MS	F	Partial Eta Squared	Observed Power(A)
Corrected Model	3	7528.32(B)	2509.44	37.55*	.47	1.000
Intercept	1	3617.39	3617.39	54.13*	.30	1.000
^a Condition	1	1459.94	1459.94	21.85*	.15	.996
^b Group	1	4933.83	4933.83	73.83*	.37	1.000
^c Condition * Group	1	1134.56	1134.56	16.98*	.12	.983
Error	128	8553.35	66.82			
Total	132	19699.06				
Corrected Total	131	16081.68				

*(p < .05)

หมายเหตุ

A Computed using alpha = .05

B R Squared = .468 (Adjusted R Squared = .456)

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า

- Condition มีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความรองลงมาจาก Group สังเกตจากค่า Partial Eta Squared = .15
- Group มีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความมากที่สุด สังเกตจากค่า Partial Eta Squared = .37
- Condition และ Group มีอิทธิพลร่วมกันต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความน้อยที่สุด สังเกตจากค่า Partial Eta Squared = .12

ตารางที่ 4 ค่าประมาณแบบช่วงของค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ

Group	Condition	M	SE	95% Confidence Interval		
				Lower Bound	Upper Bound	
1	1	17.61	1.42	14.79	20.42	A
	2	5.09	1.42	2.28	7.91	
2	1	-4.48	1.42	-3.30	2.33	B
	2	-1.27	1.42	-4.09	1.54	

หมายเหตุ C = เงื่อนไขการเขียนเรียงความ (1= มีอิสระในการเลือกและต้องเขียนชื่อกำกับ, 2= มีอิสระในการเลือกแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ)
 G = กลุ่มเจตคติ (1= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ, 2= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง)

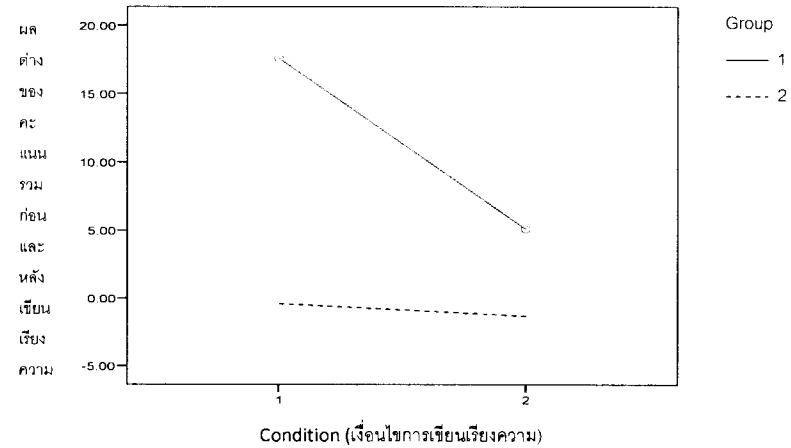
ตารางที่ 4 แสดงการหาค่าประมาณแบบช่วงของค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

A. $14.79 \leq \mu_{G1, C1} < 20.42$

B. $-4.09 \leq \mu_{G2, C2} < 1.54$

C. เมื่อศึกษาค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ จะพบว่า G1, C1 ทำให้ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความมีค่าสูงที่สุด ในขณะที่ G2, C2 ทำให้ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความมีค่าต่ำที่สุด

ตารางที่ 5 เส้นกราฟแสดงความแตกต่างของผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

หมายเหตุ C = เงื่อนไขการเขียนเรียงความ (1= มีอิสระในการเลือกและต้องเขียนชื่อกำกับ, 2= มีอิสระในการเลือกแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ)
 G = กลุ่มเจตคติ (1= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ, 2= กลุ่มที่มีคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง)

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า

- กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่ากลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง
- เงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่าเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ
- มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

ผลการเปรียบเทียบ

การเขียนเรียงความของกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนและจะต้องเขียนชื่อกำกับด้วย (C1, G1) มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งและทำให้ผู้ร่วมการทดลองมีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาดีขึ้น

การเขียนเรียงความของกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำ เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ (C2, G1) มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติเป็นอันดับสอง และทำให้ผู้ร่วมการทดลองมีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาดีขึ้น

การเขียนเรียงความของกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนและจะต้องเขียนชื่อกำกับด้วย (C1, G2) มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติเป็นอันดับสาม แต่ทำให้ผู้ร่วมการทดลองมีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแยกลง

การเขียนเรียงความของกลุ่มที่มีคะแนนเจตคติสูง เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ (C2, G2) มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติเป็นอันดับสี่ แต่ทำให้ผู้ร่วมการทดลองมีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแยกลง

กล่าวได้ว่า กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาดีขึ้น มากกว่า กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูงเขียนเรียงความสนับสนุนเจตคติ นอกจากนี้ เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนและจะต้องเขียนชื่อกำกับมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาที่ดีขึ้นมากกว่า เงื่อนไขมีอิสระในการเลือกเขียนแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่ากลุ่มเจตคติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาภายหลังการเขียนเรียงความหรือไม่
2. เพื่อศึกษาว่าเงื่อนไขการเขียนเรียงความมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหรือไม่
3. เพื่อศึกษาว่ากลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภายหลังการเขียนเรียงความ กลุ่มเจตคติที่แตกต่างกันมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่ากลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง
2. เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่าเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและไม่ใช่นิสิตคณะจิตวิทยา ที่ลงทะเบียนเรียนวิชามนุษย์กับสารพิษ (Man and Toxic) ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2551 จำนวนทั้งสิ้น 132 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตรวัดเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เป็นมาตรจำแนกความหมาย (Semantic differential scale)
2. กระดาษเขียนเรียงความที่มีคำสั่งตามเงื่อนไข
 - เส้นไฮที่ 1 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับ
 - เส้นไฮที่ 2 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 ครั้ง จากกลุ่มตัวอย่างเดิม โดยครั้งแรกเก็บเฉพาะมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลา ส่วนครั้งที่สองเก็บทั้งมาตรวัดเจตคติต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลาและกระดาษเขียนเรียงความ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (2-WAY Analysis of Variance) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เอส พี เอส เอส ฟอว์ วินโดวส์ (SPSS for Windows)

ผลการวิจัย

1. กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่ากลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. เงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวกมากกว่าเงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. กลุ่มคะแนนเจตคติที่มีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่มีอิทธิพลต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. กลุ่มคะแนนเจตคติต่ำ เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนและต้องเขียนชื่อกำกับ เกิดการเปลี่ยนเจตคติมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มคะแนนเจตคติต่ำ เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ กลุ่มคะแนนเจตคติต่ำ เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนและต้องเขียนชื่อกำกับ และกลุ่มคะแนนเจตคติต่ำ เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิทธิพลในการเลือกเขียนแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 สามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามผลการศึกษาที่คาดว่าจะได้รับ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 “ภายหลังการเขียนเรียงความ กลุ่มเจตคติที่แตกต่างกันมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวก มากกว่า กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง”

ผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาต่ำเมื่อเลือกเขียนเรียงความต่อต้านเจตคติ โดยการชักชวนผู้อื่นเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลารวมถึงส่งเสริมการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาว่าเป็นสิ่งที่ดี มีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางที่ดีขึ้น มากกว่า กลุ่มที่มีเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาสูง

ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Festinger ที่กล่าวไว้ว่า การเหนี่ยวนำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่ต่อต้านเจตคติเดิมของเขาในที่สาธารณะ โดยพฤติกรรมที่เขากระทำลงไปในที่สาธารณะนั้นไม่คล้องจองกับการยอมรับโดยส่วนตัว จะทำให้เขาเกิดความไม่คล้องจองของปัญญาขึ้นและต้องหาทางลดความไม่คล้องจองของปัญญาลงโดยการเปลี่ยนความคิดเห็นให้คล้องจองกับพฤติกรรมหรือการกระทำของเขา

สมมติฐานข้อที่ 2 “เงื่อนไขการเขียนเรียงความที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาแตกต่างกัน โดยเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับจะมีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวก มากกว่า เงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ”

ผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียนชื่อกำกับ มีการเปลี่ยนเจตคติต่อการเข้า

ห้องเรียนตรงต่อเวลาไปในทางบวก มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้เขียนเรียงความเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียนชื่อกำกับ

ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายตามทฤษฎีการผูกมัดของ Brehm และ Cohen (1962) ได้ว่า ผู้ที่กระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคติโดยที่ตนมีโอกาสเลือกที่จะทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ก็ได้ และยังผูกมัดตนเองกับการกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคตินั้นอีก เขาจะเกิดความไม่คลั่งจองของปัญญา และเกิดการเปลี่ยนเจตคติหลังกระทำพฤติกรรมมากกว่าการไม่ผูกมัดตนเองเข้ากับกรกระทำพฤติกรรมต่อต้านเจตคตินั้น

สมมติฐานข้อที่ 3 “มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความ ต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเจตคติต่อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา”

ผลการศึกษานี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือกลุ่มเจตคติและเงื่อนไขการเขียนเรียงความมีอิทธิพลร่วมกันต่อผลต่างของคะแนนรวมระหว่างก่อนและหลังการเขียนเรียงความ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จากตารางที่ 3 และ ตารางที่ 5 ในบทที่ 4)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้แบ่งกลุ่มสูง - กลุ่มต่ำ ออกจากกันได้อย่างชัดเจน และทำให้ผลที่ได้มีความตรงเพิ่มขึ้น
2. การวิจัยครั้งนี้มีเพียงเงื่อนไขที่มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความเท่านั้น ดังนั้นควรมีการเพิ่มเงื่อนไขการถูกบังคับให้เขียนเรียงความด้วย เพื่อความครอบคลุมและสามารถนำมาเปรียบเทียบผลกันได้ว่าเงื่อนไขการเขียนเรียงความใดส่งผลต่อการเปลี่ยนเจตคติมากที่สุด สอดคล้องกับทฤษฎีหรือการทดลองอื่นๆหรือไม่
3. ในการพัฒนามาตรวัดเจตคติต่อการเข้าเรียนตรงต่อเวลา เพื่อความตรงในการนำไปใช้ควรแบ่งกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ เพื่อดูความแตกต่างในการตอบมาตรวัดของทั้งสองกลุ่ม
4. เนื่องจากหัวข้อการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา เป็นเรื่อง que ทุกคนได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กๆว่า เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เราจึงรับรู้ว่าการเข้าห้องเรียนเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นผลคะแนนเจตคติในหลายข้อจึงมีค่า

สูงทำให้คะแนนรวมสูงขึ้นด้วยประกอบกับที่กล่าวข้างต้นแล้วว่ากลุ่มตัวอย่างน้อย จึงทำให้คะแนนของกลุ่มสูง – กลุ่มต่ำ ใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นควรหลีกเลี่ยงหัวข้อที่มีการปลูกฝังค่านิยมทางสังคม

5. การศึกษาครั้งนี้ทำให้เจตคติเปลี่ยน แต่ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไปด้วย เพราะพฤติกรรมกรเข้าเรียนห้องสายไม่ได้ถูกกำหนดโดยเจตคติเพียงอย่างเดียว หากแต่มีปัจจัยอื่นๆ อีกมากมายที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม เพราะฉะนั้นหากต้องการเปลี่ยนพฤติกรรมควรจะต้องหาวิธีการอื่นๆ มาเสริมและกระตุ้นให้เจตคติและพฤติกรรมที่ต้องการคงอยู่อย่างต่อเนื่อง

6. ไม่สามารถระบุได้ว่าการเปลี่ยนเจตคติจะมีการคงอยู่ได้นานเท่าใด เพราะฉะนั้นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยการวัดเจตคติซ้ำในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อดูว่าเจตคดียังคงอยู่หรือไม่ และควรหาวิธีเสริมให้เจตคติที่เหมาะสมนั้นคงอยู่ต่อไป ซึ่งเป็นข้อบกพร่องของการศึกษาครั้งนี้ที่เป็นการศึกษาระยะสั้นมีการทดลองเพียงหนึ่งครั้ง ไม่มีการกระตุ้นให้เจตคติคงอยู่อย่างต่อเนื่องภายหลังการทดลอง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ธีระพร อุวรรณโน. (2535). *เจตคติ: การศึกษาตามแนวทฤษฎีหลัก*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มยุรินทร์ เตชะเชวงกุล. (2545). *ผลของความชอบความคงเส้นคงวาและการรับรู้ความมีอิสระในการเขียน เรียงความต่อต้านเจตคติต่อความไม่คล่องจองของปัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลนิกา ฉลากบาง. (2522). *ความสามารถในการอนุรักษ์ความคิดเกี่ยวกับความยาว มวลสาร และปริมาณของเหลว โดยวิธีทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2549). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ภาษาอังกฤษ

Jones, E. H., & Mills, J. (1999). *Cognitive Dissonance: Progress on a pivotal theory in social psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำชี้แจง ให้นำนี้ถึงคำคุณศัพท์ที่ท่านรู้สึกว่าจะนำมาต่อท้ายข้อความนำข้างล่างนี้ได้ แล้ว
เขียนลงในช่องว่างที่กำหนด โดยเขียนให้ได้มากที่สุด

ข้อความนำ “ฉันรู้สึกว่าการเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่.....”

คำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางบวก	คำคุณศัพท์ที่มีความหมายทางลบ
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10

ขอบคุณสำหรับความร่วมมือนะคะ

ภาคผนวก ข.

หาค่า CITC ของข้อกระทง

Item-total Statistics				
	Scale Mean	Scale Variance	Corrected Item-Total	Alpha
	if Item Delete	if Item Delete	Correlation	if Item Delete
Q1	23.93	126.54	.21	.80
Q3	26.73	107.00	.44	.78
Q4	24.35	120.13	.37	.79
Q5	24.31	120.09	.41	.79
Q6	24.16	123.83	.23	.80
Q7	24.11	124.18	.20	.80
Q8	25.48	106.15	.46	.78
Q9	26.74	104.03	.40	.79
Q10	26.00	98.04	.68	.76
Q11	26.19	99.63	.60	.77
Q12	24.14	122.39	.39	.79
Q13	24.42	121.72	.30	.79
Q14	25.39	109.16	.59	.77
Q15	24.13	122.89	.31	.79
Q16	27.08	110.38	.43	.78
Q17	24.33	117.69	.45	.79

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 99

N of Items = 16

Alpha = .80

ภาคผนวก ง.

(เงื่อนไขที่ 1 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความและจะต้องเขียน ชื่อ-นามสกุล)

คำชี้แจง

เนื่องจากจะมีการจัดโครงการรณรงค์การเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพื่อสนองต่อนโยบายคุณลักษณะนิสัยพึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องระเบียบวินัยซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของด้านคุณธรรม และโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำโครงการทางจิตวิทยาของนิสิตชั้นปีที่ 4

ดังนั้นจึงขอความร่วมมือนิสิตเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการโดยการเขียนเรียงความชักชวนเพื่อนนิสิตเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ไม่เข้าห้องเรียนสาย โดยนิสิตจะต้องเขียนชื่อ-นามสกุลกำกับด้านล่างของเรียงความด้วย เนื่องจากจะมีการนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ นิสิตสามารถเลือกที่จะเขียนเรียงความดังกล่าวหรือไม่ก็ได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

น.ส.กุลธิดา จันทป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....
เขียนเรียงความ และ ชื่อ-นามสกุล ภายในกรอบที่กำหนดให้เท่านั้น

(เงื่อนไขที่ 2 มีอิสระในการเลือกเขียนเรียงความแต่ไม่ต้องเขียน ชื่อ-นามสกุล)

คำชี้แจง

เนื่องจากจะมีการจัดโครงการรณรงค์การเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพื่อสนองต่อนโยบาย คุณลักษณะนิสัยพึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องระเบียบวินัยซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของด้านคุณธรรม และโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำโครงการทางจิตวิทยาของนิสิตชั้นปีที่ 4

ดังนั้นจึงขอความร่วมมือนิสิตเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการโดยการเขียนเรียงความ ชักชวนเพื่อนนิสิตเข้าห้องเรียนตรงต่อเวลา ไม่เข้าห้องเรียนสาย โดยนิสิตไม่ต้องเขียน ชื่อ-นามสกุล ลงในเรียงความ นิสิตสามารถเลือกที่จะเขียนเรียงความดังกล่าวหรือไม่ก็ได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

น.ส.กุลธิดา จันทป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

เขียนเรียงความภายในกรอบที่กำหนดให้เท่านั้น ไม่ต้องเขียนชื่อ-นามสกุล กำกับ

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวกฤษิตา จันทป เกิดวันที่ 9 มิถุนายน 2530 ที่อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนมารีย์วิทยา นครราชสีมา ปีการศึกษา 2547 เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2548 และคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2551 นี้